

DE SERMONE DOMINI IN MONTE

Grum quisquis vnum eorum soluerit, & secundum suam solutionem docuerit, magnum autē vocari quisquis ea fecerit & sic docuerit, & ex eo iam in regno caelorum futurum esse quia magnus est: quid opus est addi preceptis legis minimis, si iam in regno caelorum potest esse, quia magnus est quisquis ea fecerit & sic docuerit? Quapropter sic est accipienda illa sententia: qui autem fecerit & docuerit sic, magnus vocabitur in regno caelorum: id est, non secundum illa minima, sed secundum ea quae ego diximus sum. Quae sunt autem ista? Vt abundet iustitia, inquit, vestra super Scribarum & Phariseorum: quia nisi abundauerit iustitia, non intrabitis in regnum caelorum. Ergo qui soluerit illa minima & sic docuerit, minimus vocabitur: qui autem fecerit illa minima & sic docuerit, non iam magnus habedus† est & idoneus regno caelorum, sed tamen non tā minimus quā ille qui soluit. Vt autem sit magnus atque illi regno aptus, facere debet & docere, sicut Christus nunc docet: id est, vt abudet iustitia eius super Scribarum & Phariseorum. Iustitia Phariseorum est, vt nō occidant: iustitia eorum qui intraturi sunt in regnum caelorum, vt non irascantur sine causa. Minimum est ergo nō occidere, & qui illud soluerit, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem illud impleverit vt non occidat, non cōtinuo magnus erit & idoneus regno caelorum: sed tamen aliquid aliq̄m gradum, perficietur autem si nec irascatur sine causa. Quod si perfecerit multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet vt non irascamur, non soluit legem ne occidamus, sed implet potius, vt & foris dum non occidimus, & in corde dum non irascimur, innocentiam custodiamus. Audistis ergo, inquit, quia dictum est antiquis, Non occides? Qui autem occiderit, iudicio reus erit. Ego autē dico vobis, i. Retrac. 19. qui omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio, qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio, qui autem dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. Quid interest inter reum iudicio, & reum concilio, & reum gehennae ignis? Nam hoc postremum grauissimum sonat, & admonet quosdam gradus factos a leuioribus ad grauiora, donec ad gehennam ignis veniretur. Et ideo sicut leuius est reū esse iudicio quā reū esse concilio, ita leuius est reum esse concilio, q̄ esse reum gehennae ignis. Itaq̄ oportet vt leuius esse intel ligatur irasci sine causa fratri q̄ dicere racha, & rursus leuius esse dicere racha quā dicere fatue. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi gradatim etiam peccata commemorarentur. Vnum autem hic verbū obsecrum positum est, quia nec Graecum, nec Latinum est, racha, cetera vero in sermone nostro v̄itata sunt. Nonnulli autem de Graeco trahere voluerunt interpretationem huius vocis, putantes pannosum dici racha, quoniam Graece dicitur pannus. A quibus tamen cum quaeritur quid dicatur Graece pannosus, non respondent racha: sed deinde non posset Latinus interpres vbi posuit racha, pannosum ponere, nec vti verbo quod & in Latina lingua nullum sit, & in Graeca inusitatum. Probabilius est ergo, quod audiui a quodā Hebraeo, cum id interrogassem: dixit enim esse vocem nō significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has interiectiones Grammatici vocant, particulas orationis significantes commoti animi affectum: velut cum dicitur a dolente, heu: velut ab irascente, hem. Quae voces quāvis linguarum sunt propriae, nec in aliam linguam facile transeunt. Quae causa vtique coegit tam Graecum interpretem q̄ Latinum vocem ipsam ponere, cū quomodo eam interpretaretur non inueniret. Gradus itaque sunt in istis peccatis, vt primo quisque irascatur, & eum motum retineat corde cōceptum. Iam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio non significantē aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testan

†vocand⁹

Exod. 20.

i. Retrac. 19.

Racha quid.

Tres gradus irae.

tem, qua feratur ille cui irascitur, plus est vtique quā si surgēs ira silentio premeretur. Sin vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum quo iam certam eius vituperationem in quem profertur designet & notet, quis dubitet amplius hoc esse quā si solus indignationis sonus aederetur? Itaque in primo vnum est: id est, ira sola: in secundo duo, & ira & vox quae iram significat: in tertio tria, & ira & vox quae iram significat, & in voce ipsa certae vituperationis expressio. Vide nunc etiam tres reatus, iudicii, consilij, & gehennae ignis. Nam in iudicio adhuc defensionem datur locus. In concilio autem quanquam & iudicium esse solet, tamē quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad consilium pertinere sententiae prolatio: quando non iam cum ipso reo agitur, vtrū damnandus sit, sed inter se qui iudicant cōterunt quo supplicio damnari oporteat quem constat esse damnatum. Gehenna vero ignis, nec damnationem habet dubiam sicut iudicium, nec damnati poenam, sicut concilium: in gehenna ipse ignis certa est & damnatio & poena damnati. Videtur ergo aliqui gradus in peccatis & in reatu, sed quibus modis inuisibiliter exhibeantur ipse ignis meritis animarū, quis potest dicere? Audiendum est itaq̄ quātum interit inter iustitiam Phariseorum, & iustitiam maiorem quae in regnum caelorum introducit. Quod cum sit grauius occidere quā verbo irrogare conuiuium, ibi occasio reum facit iudicio, hic autem ira facit reum iudicio, quod triū illorum peccatorum leuissimum est: quia illic quae stione homicidij inter hoies agitabant: hic autem oia diuino iudicio dimittuntur, vbi finis damnatorum est gehennae ignis. Quisquis autem dixerit quod grauiore supplicio in maiore iustitia punitur homicidium, si gehenna ignis punitur conuiuium, cogit intelligi esse differentias gehennarum. Sanē in tribus istis sententijs subauditio verborum intuenta est. Habet enim prima sententia omnia verba necessaria, vt nihil subauditur. Qui irascitur, inquit, fratri suo sine causa, reus erit iudicio. In secunda vero cum ait, Qui autem dixerit fratri suo racha, subditur, sine causa: & ita iungitur, reus erit concilio. Iam in tertia vbi ait, Qui autem dixerit fatue, duo subaudiuntur, & fratri suo, & sine causa. Hoc est vnde defenditur quod Apostolus Galatas vocat stultos, quos etiam fratres nominat, non enim id fecit sine causa. Ideo autem hic frater subaudiendus est, quia de inimico postea dicitur, quomodo etiam ipse trastrandus sit maiore iustitia. Deinde hic sequitur, Si ergo obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo. Et tunc veniens offer munus tuum. Hinc itaque apparet de fratre dictum esse superius, quoniam sententia quae sequitur, ea coniunctione connectitur vt superiori attestetur: non enim ait, Si autem obtuleris munus tuum ad altare, sed ait, Si ergo obtuleris munus tuum ad altare. Nam si irasci fas non est fratri suo sine causa, aut dicere racha, aut dicere fatue, multo minus fas est animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur. Ad quod pertinet etiam quod alio loco dicitur, Non occidat sol super iracundiam vestram. Iubemur ergo illatum munus ad altare, si recordati fuerimus aliquid aduersum nos habere fratrem, munus ante altare relinquere, & pergere ac reconciliari fratri, deinde venire & munus offerre. Quod si accipiat ad literam, fortassis aliquis credat ita fieri oportere, si praesens frater sit. Non enim diutius differri potest, cum munus tuum reliquere ante altare iubearis. Si ergo de absente, & quod fieri potest, etiam trās mare constituto aliquid tale veniat in mentem, absurdum est credere ante altare munus relinquendum, quod post terras & maria pererrata offeras deo. Et ideo profus

L

i. Retrac. 19.

Gala. 3.

M

Ephel. 4.